

EBRU ÇALOĞLU

Arkabahçe

*Dünya Edebiyatına
Yön Vermiş Eserlerin
Perde Arkası*

Remzi Kitabevi

EBRU ÇALOĞLU, 1974 yılında Samsun’da doğdu. İlk, orta ve lise eğitimini burada bitirdikten sonra Marmara Üniversitesi’nde Edebiyat ve PDR eğitimlerini tamamladı. 1996-2014 yılları arasında Türkiye’nin seçkin okullarında edebiyat öğretmeni ve eğitim danışmanı olarak çalıştı. 2000-2020 yılları arasında eğitim kitapları yazarlığı yaptı. Liseler için Türk ve Dünya edebiyatı tarihi ile Türkçe öğretimi alanında çok sayıda kitabı yayımlandı. 2015-2018 yılları arasında lise edebiyat öğretmenleri için “Metin Çözümleme” konulu eğitim seminerleri verdi. Darüşşafaka’nın düzenlediği Sait Faik Hikâye ve Ahmet Rasim Köşe yazısı yarışmalarında Seçici Kurul üyesi olarak bulundu. Masal türü üzerine pedagojik çalışmalar yaptı. İzmir’in Seferihisar ilçesinde “Masal Eksekinde Okul Öncesi Eğitim” projesini hayata geçirdi ve Türkiye’nin ilk Masalevi’ni Seferihisar Belediyesi’nin desteğiyle kurdu.

Halen roman ve öykü türlerinde Türk edebiyatının çok değerli kalemlerinin yapıtlarına editörlük yapmaktadır.

EBRU ÇALOĞLU

Arkabahçe

*Dünya Edebiyatına Yön Vermiş
Eserlerin Perde Arkası*

Remzi Kitabevi

ARKABAHAÇE / Ebru Çaloğlu

© Remzi Kitabevi, 2021

Her hakkı saklıdır.
Bu yapıtın aynen ya da özet olarak
hiçbir bölümü, telif hakkı sahibinin
yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

Yayına hazırlayan: Korkut Tankuter
Kapak görselleri: Shutterstock;
yevgeniy11 (karga), New Africa (kitaplar)
Kapak düzeni: Ömer Erduran

ISBN 978-975-14-2000-8

BİRİNCİ BASIM: Nisan 2021

Kitabın basımı 2000 adet yapılmıştır.

Remzi Kitabevi A.Ş., Akmerkez E3-14, 34337 Etiler-İstanbul
Sertifika no: 10705
Tel (212) 282 2080 Faks (212) 282 2090
www.remzi.com.tr post@remzi.com.tr

Baskı ve cilt: Seçil Ofset, 100. Yıl Mah., Matbaacılar Sitesi
4. Cad. No: 77 Bağcılar-İstanbul
Sertifika no: 44903 / Tel (212) 629 0615

İçindekiler

Önsöz.....	7
Halloa Old Girl?	9
Akıllı Olmak İçin Asla Geç Değildir.....	15
Kuzey Yıldızı.....	22
İnsanların Hepsi İnsan.....	38
İyi Küçük Bir Adam	50
Bıçak da Benim Yara da... ..	58
Bir Geçit Olabilir mi?.....	66
Yeşil Sopaya Kazılı Sır	76
İki Kulaç Derinlik.....	83
İnsanlar Tamahkârdır	92
Gelecekten Haber Veren Ermiş	98
Adam Ol ve Benim Yolumdan Yürüme	105
Bana İsmail Deyin	112
Ebedi Gençliğe Doğru.....	119

Önsöz

Yaşamımızın, özellikle okul yıllarımızın en önemli okumalarıdır klasikler. Öyle ki çoğu, yaratıcısının pabucunu dama atan kahramanlarıyla yaşamaya devam eder belleğimizde. *Oliver Twist*, Dickens'ın; *Don Kişot*, Cervantes'in; *Madame Bovary*, Flaubert'in; *Gregor Samsa*, Kafka'nın; *Goriot Baba*, Balzac'ın yerini çoktan almış, hikâyeleriyle sarıp sarmalamıştır gençlik yıllarımızı.

Klasikler henüz yaşama acemisi olan bizlere büyük keşiflerin kapılarını açan yapıtlardır. Kapağını açtığımız anda merakımızı cezbeden bir serüvendir bizi bekleyen; bazen girmek için sabırsızlandığımız, bazen de gafil avlandığımız... Kahramanı tek yürek; heyecanla, öfkeyle, acıyla, sevinçle, umutla yol alırken taraf olup, yargılayıp, hak verip, nihayetinde “edenin bulacağı” o anı dört gözle beklediğimiz bir serüvendir deneyimlediğimiz.

Sunduğu keşiflerle gençlik yıllarımızda bizi ardı sıra sürükleyen klasikleri olgunluk çağımızda, tüm yaşanmışlıklarımızın görgüsüyle bu kez biz konuk etmeliyiz. Çünkü her okumada okuyana yeni bir keşif vaat edecek kadar zengindir klasikler. Klasikleri “klasik” yapan da bu yönüdür zaten. Söyleyeceklerinin hiç tükenmiyor olmasıdır. Her okumada size bir sırrı daha açacak, kendinize dair eksik bildiğiniz bir şeyi tamamlayacak olmasıdır.

Bizler Cervantes, Shakespeare, Dostoyevski ve Tolstoy'un okurları olarak zamani ve mekânı aşarak birbirimizi tanırız ve

kendimizi aynı türün üyeleri olarak duyumsarız. Çünkü klasikler, bizi birbirimizden ayıran engin farklılıkların ötesinde hepimizde ortak olanın ne olduğunu, insanlar olarak neyi paylaştığımızı bize öğretir.

Onlar, her çağ(ımız)da duygu ve düşünce dünyamızın “sıçrama tahtası”dır. “Sıçrama” hayatta zaman kazanmaktır. Altın tepside sunulan yüzlerce deneyimle dolu onlarca yıl gibi...

Bazen okuruna yaşattığının bir benzeri gelir bir yapıtın başına. Yaratım sürecinde bir sıçramayla yazılıverilir tüm hikâyesi. Bazen de ilginç bir ayrıntıda gizlidir kaderi.

Bir klasiğin yaratıcısına ilham olan ayrıntıyı öğrenmekse bir klasikle tanışmanın, onu farklı bir gözle yeniden okumanın fitilini ateşleyebilir.

Ebru Çaloğlu

Halloa Old Girl?

19. yüzyılın ikinci yarısında Victoria dönemi İngilteresi...

Yüzyılın en büyük ticaret kapasitesine sahip ülkesi, dünyanın hiçbir yerinde görülmemiş sosyal, ekonomik ve teknolojik bir değişime sahne oluyordu. Arabanın, elektrikli ampulün icadı, buharlı motorun, telgrafın geliştirilmesi derken, neredeyse her gün yeni bir buluşun gerçekleştiği ülkede birçok İngiliz, bilim konuşuyor; her geçen gün doğa bilimlerine rağbet artarken bazı bilimsel deneyler amatör bir şekilde evlerde tekrar ediliyordu. Dönemin erkekleri, kadınları etkilemek için astronomi hakkında okumalar yaparken kadınlar da bu sohbetlerden içtenlikle etkileniyordu. 19. yüzyıl İngilteresinde bilimin ne denli popüler olduğunu anlamak için bu kadarını bilmek yeterli sanırım.

Şimdi bugünün dünyasından bakarak düşünmeye çalışalım biraz. Neredeyse iki yüz yıl önce, dünyanın bir yerinde erkekler astronomi okuyor çünkü kadınlar bundan etkileniyor! Şimdi de bu insanların iki yüz yıl sonraki bir gelecekte bir kadınla bir erkeğin yapacağı sohbeti hayal ettiklerini düşünelim. İsabet-siz öngörülerini için onları mı yoksa kendimizi mi küçümsemeliyiz, karar bizim. Bildiğimiz sorudan başlayalım ve bugünden bakmaya devam edelim. Kaçımız hayal edebiliyoruz kendimizi benzer sohbetleri yaparken? Cevabın bir kısmı, şu anekdotta gizli olabilir:

1980 yılında Amerikalı bir avukat olan Dennis Hope, Birleşmiş Milletler Uzay Antlaşması Yasası'ndaki bir boşluğu fark eder. Yasada hiçbir ülkenin uzaydaki bir gezegen üzerinde hak iddia edemeyeceği yazmaktadır. Hope, bu maddeye dayanarak ülkelerin, gezegenler üzerinde herhangi bir hak iddia edemeyeceğini, ancak şahısların toprak satın almasında herhangi bir kısıtlayıcı madde olmadığını ileri sürer ve Ay'ı kendi adına tescil ettirir. Ardından Beyaz Saray'a, Kremlin'e ve Birleşmiş Milletler'e bir mektup yazıp Ay'ın artık kendi tescilinde olduğunu bildirir. Hatta belgelerini ve kendi hazırladığı tapu örneğini de gönderir. Olumlu ya da olumsuz herhangi bir yanıt gelmeyince de kanuni süreç başlamış olur. Hope, Ay'ı her biri 4 bin metrekarelik 5 milyon parsel bölerek satışa çıkarır. Sertifikalar şu ana kadar dünyanın 192 ülkesinde 4 milyondan fazla satış rakamına ulaşır. İlginç değil mi? "İşte alelade insanın bilimde geldiği nokta."

Hikâyemize kaldığımız yerden devam edelim. 19. yüzyılın İngilteresi, elbette hepimizde özel bir döneme tanıklık edildiği hissini uyandırıyor. Gelişmeler insanlık tarihine altın harflerle yazılıyor ama madalyonun arka yüzünde ne yazık ki bambaşka bir gerçek karşılıyor bizi: Fakirlerin süründüğü, hastalığın ve suçun kol gezdiği, insanlar arası eşitsizliğin derinleştiği diğer İngiltere... Endüstri Devrimi'nin ağır şartları altında, acınacak derecede yoksul ve mutsuz insanlar... Ağır koşullarda çalışan her yaş ve cinsiyetten çocuk... Hatta bazı bölgelerde demir ve kömür madenlerinde çalışan dört beş yaşlarındaki çocuklar...

O çocuklardan birinin hikâyesi ise damgasını vuracaktır kültür tarihimize. Babası tutuklandığı için para kazanmak üzere, etrafta farelerin cirit attığı bir boyacı imalathanesinde işe başladığında henüz on yaşındaydı. On iki yaşına geldiğinde günde 10 saat çalışan, haftalığı altı ya da yedi şilin olan bir çocuk işçiydi. Yıllar sonra yakın bir arkadaşına yazdığı mektupta şöyle diyecekti o:

“Gördüklerim bana yetti ve gördüklerim kelimelerin ötesinde midemi bulandırdı, beni hayretler içinde bıraktı. Bu zavallı insancıklara cehennem hayatı yaşatanlara gücümün yettiği en büyük darbeyi indirmek istiyorum.”

O işçi çocuk, *Oliver Twist*, *İki Şehrin Hikâyesi*, *Büyük Umutlar*, *David Copperfield*, *Bir Noel Şarkısı* gibi pek çok ölümsüz eserin yaratıcısı olan Charles Dickens'tı.

İnsanlık tarihini değiştiren gelişmelerle insanlık dışı sahnelerin aynı ülkede, hatta aynı şehirde, aynı zamanda yaşanmış olması şaşırtıcı gelebilir. Ama belki de hiç şaşırmıyoruzdur, yaşadığımız çağın fotoğrafı gözlerimizin önündeyken. Çünkü şimdi, iki yüz yıl sonra, aynı gerçekler, aynı biçimde ele geçiriyor hepimizi.

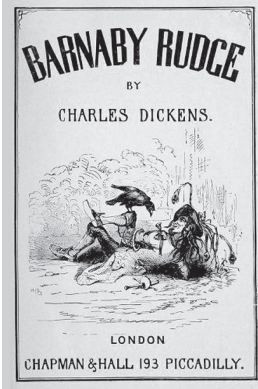
Dickens'ı büyük bir yazar yapan da belki bu acımasız dünya karşısında pes etmemesi, daha da önemlisi, bir şeyler yapmak için gecikmemesi olur. Zivanadan çıkmış, neye dönüştüğünü ve dönüşeceğini bir türlü kestiremeyen toplum, öyle fırsatçı olmuştur ki büyük yazar kayıtsız kalamaz tanık oldukları-

Charles Dickens

na. Aydın duyarlılığıyla altını çizdiği gerçekler de yaşarken büyük bir şöhret getirir kendisine. 20. yüzyılda edebi dehası herkes tarafından kabul gören, dünya edebiyatının en iyi romancılarından biridir artık o.

1841 yılında *Barnaby Rudge* adlı daha sonra bir dizi haline getireceği tarihsel romanının ilkinin yayımlar Dickens. Romanın kahramanlarından biri de bir kuştur. Adı Grip'tir bu kuşun. Romanın başkahramanı Barnaby'nin yanından ayrılmayan, sürekli kehanetlerde bulunan bilge bir kuzgundur Grip.

Ancak onu çok özel yapan şey, sadece bir roman kahramanı olması değildir; Grip, aynı zamanda gerçek bir hayvansever olan Dickens'ın takıntı derecesinde bağlı olduğu kuzgunudur.

Yayımlandığı yıllarda çok ses getiren *Barnaby Rudge* adlı bu roman hakkında Amerika Birleşik Devletleri Philadelphia'da çıkarılan *Graham's Magazine* dergisinde bir inceleme yazısı yayımlanır. Yazının sahibi, romandaki kuzgundan çok etkilendiğini ve dizi

halinde yayımlanacak romanda kuzgunun daha fazla yer almasını istediğini belirtir. Hatta Dickens'ın Birleşik Devletler'de kitap turnesinde olmasını fırsat bilerek ona, buluşmayı dileyen bir de mektup yazar. Dickens, bu daveti nezaketle kabul eder ve buluşmaya sevgili kuzgunu Grip'le birlikte gider.

Dickens'i ve Grip'i konuk eden o yazarın kuzguna olan ilgisi, bu buluşmadan sonra hayranlığa dönüşür. İlerleyen zamanlarda da bu hayranlık, büyük bir ilhama dönüşerek tarihin en ünlü şiiirlerden biri olan "Kuzgun"un yazılmasıyla ölümsüzleşir.

Roman kahramanı bir kuşun, dünyanın en güzel şiiirlerinden birinin yazılmasına ilham kaynağı olduğu kişi ise Amerikalı şiiir Edgar Allan Poe'dur.

Stefanie Rocknak'ın Poe
Boston'a Dönüyor adlı eseri

Ülkü Tamer'in çevirisiyle "Kuzgun" dan birkaç dize:

(...)

*Kalkıp haykırdım: "Getirsin ayrılışı bu sözlerin!
Rüzgârlara dön yeniden, ölüm kıyısına uzan!
Hatıra bırakma sakın, bir tüyün bile kalmasın!
Dağıtma yalnızlığımı! Bırak beni, git kapımdan!
Yüreğimden çek gaganı, çıkar artık, git kapımdan!"*
Dedi Kuzgun: "Hiçbir zaman."

(...)

Bu dizelere ilham kaynağı olan Grip, 1841 yılında ölür. Dickens, büyük bir kedere boğulur. Çok sevdiği kuzgunundan ayrılmak istemez. Grip'in içini doldurtur ve kuzgun, yazarın ölümüne kadar çalışma odasında ona eşlik eder.

Dickens, Grip'in ölümünden sonra acısını, arkadaşı George Cattermole'a yazdığı bir mektupta şöyle paylaşır:

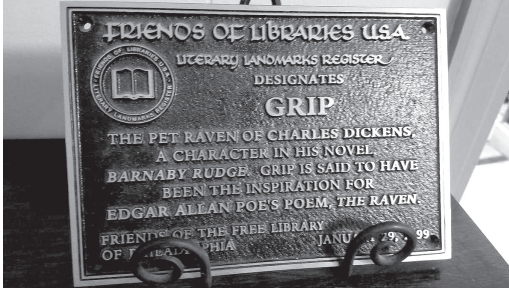

Grip, Friends of Libraries
(ABD)

“Saat on ikiyi vurduğunda Grip hafifçe sarsıldı, sonra hemen toparlandı. Bir iki adım atıp sendeledi, gaklamak üzere durdu, sonra yeniden en sevdiği sözler olan ‘Halloa old girl?’ (Naber, yaşlı kız?) diye çılgık atıp öldü.”

Notlar:

1. Dickens’in ölümünden sonra Grip, yazarın diğer eşyalarıyla birlikte bir açık artırmada satışa çıkarılır. Kuş, müzayedede Richard Gimbel adında, Poe hayranı bir koleksiyoncu tarafından satın alınır. Gimbel, 1971’de Poe koleksiyonunu Philadelphia’daki Özgür Kütüphaneye bağışlar.

ABD Özgür Kütüphane’deki Poe Koleksiyonu’nda yer alan Grip’le ilgili tanıtım yazısı

2. Öte yandan, özellikle Boston, New York ve Philadelphia’da şiirin çeşitli parodileri yayımlanır. Bunlar arasında *The Pole-Cat* (Kokarca) başlıklı parodi ABD Başkanı Abraham Lincoln’ün ilgisini çeker. Lincoln, parodiyi okuduğunda henüz “Kuzgun”u okumamıştır ancak şiiri çok merak eder ve hemen okur. “Kuzgun”u okuduğunda öyle derinden etkilenir ki kısa bir süre sonra şiir artık Lincoln’ün ezberindedir.

Akıllı Olmak İçin Asla Geç Değildir

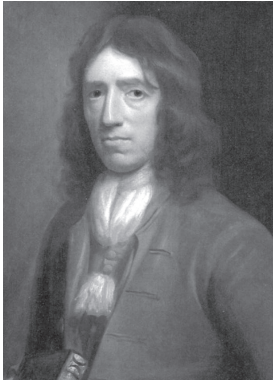
Çıkarılmış bir gözden geriye kalan korkunç deliği kapatmak için kullandığı siyah göz bandı, takma tahta bacağı ve dirseğinden kopmuş olan elinin yerini alan metal kancası ile ne olursa olsun bir an bile yanından ayrılmayan, az sonra olacakları bildiğinden emin olduğumuz esrarengiz papağanı... Acımasız ve hain kişiliklerini görmezden gelip isyankârlıklarına hayran olmaktan kendimizi alamadığımız çocukluğumuzun korsanları...

Kitaplara, filmlere kahraman olduklarında sempatimizi kazanan okyanusların asileri, gerçek hikâyeleriyle bunu ne kadar hak ediyorlar acaba? Öğrenmek için korsanlığın en şaşılağan zamanlarına gitmek ilginç olabilir.

1690-1730 yılları, korsanlığın destansı hikâyelerinin yazıldığı zamanlardı. Öyle ki “Altın Korsanlık Çağı” olarak anılacak kadar büyük işlere imza atılan bir dönemdi bu. Altın çağında “sektör”ün en güçlü isimleri sıralamasında bir numarada “Kara Bart” lakaplı Bartholomew Roberts vardı. Dört yüzden fazla gemiyi ele geçiren, adı tüm Atlantik’i dehşete düşüren Kara Bart, tarihin en başarılı ve şanslı insanlarından biri kabul ediliyordu. Onu bu acımasız ve korkutucu dünyada bir numara yapan ise yetkililerle iş birliğine yanaşmaması, yani arkasında devlet desteği olmamasıydı.

Korsanlık tarihine ismini altın harflerle yazdıran bir diğer isim, Henry Morgan'dı. Morgan, dünyanın en ünlü korsanı olurken şöhretinin tadını çıkarmayı ihmal etmemesiyle tanınıyordu. O, bu büyük şöhreti, tüm Karayip Denizi'nin kontrolünü ele geçirmiş olmasına borçluymuştu. Tabii bir de zirveye giden yolda kendisini yalnız bırakmayan İngiltere'nin desteğine...

Korsanlık tarihinin altın çağını yaşamasındaki katkısını görmezden gelemeyeceğimiz İngiltere, kurnaz bir hamleyle Danimarkalı, İngiliz, İskoç ve İrlandalı ünlü korsanları yüksek maaş ve soyluluk unvanları karşılığında İngiliz kraliyetinin hizmetine almıştı. Korsanlar da görevlerini layıkıyla yerine getirmek üzere gemilere saldırıyor, saldırdıkları gemilerin mürettebatını köleleştirip yüklerini yağmalıyor, dahası dünyayı haraca kesiyorlardı. Kısacası, unvan ve maaşlarını, öldürdükleri korsan, batırdıkları düşman gemisi ve getirdikleri hazine karşılığında hak ediyorlardı. Kraliçe Elizabeth zamanında çalıştırılan korsanların önemli bir bölümüne "sör" unvanı verilmesi iş motivasyonunu artırmaya yönelik önemli bir devlet girişimiydi. Tüm hayatını çılgınca bir korsan temposunda yaşayan Henry Morgan da son yıllarını ünlü bir politikacı ve Jamaika başkan yardımcısı olarak geçirmişti.

William Dampier

Listeye girmeyi hak eden isimlerden bir diğeri de William Dampier'di. Ama önemli bir farkla... Çünkü dönemin en ünlü korsanlarından Dampier'in hikâyesi, bir gün gelecek, bir şekilde hepimizin hikâyesine dokunacaktır. Ayrıca bilmemiz gerekir ki William Dampier, alelade bir korsan değildi. Kendisi aynı zamanda bir "bilim insanı"ydı. Pasifik'teki birçok ada onun keşfi olup "ustalık eseri" de Karayipler'di. Ünlü korsan, denizlerde yaşadıklarına "her

korsanın başına gelebilecek maceralar” gözüyle bakmamış, yaşadıklarını günü gününe not etmişti. Bu notlarla 1697 yılında *Dünyanın Çevresinde Yeni Bir Yolculuk* adlı, bugün dahi başvuru kitabını çıkaracak, böylece modern oşinografinin (okyanusları ve denizleri inceleyen bilim dalı) babalarından biri olarak kabul edilecekti. Bu önemli kitap, onun kraliyet hizmetine girmesini sağlayınca da Dampier komuta ettiği İngiliz gemisiyle Panama bölgesindeki bir dizi İspanyol gemisini ve yerleşim yerini soymaya devam edecekti.

Elbette William Dampier’in başarılarla dolu hikâyesi burada bitmeyecek, okyanus rüzgârları onu hiç ummadığımız yerlerde tekrar ve tekrar karşımıza çıkaracaktır.

O günlerde İskoçya’da Alexander Selkirk adında bir adam, uyumsuz kişiliği nedeniyle dikiş tutturamadığı memleketinden ayrılmayı kafasına koymuştu. Devrin şartları gereği, kanun kaçaklarının ve macera arayanların önlerinde tek bir seçenek vardı: Bir gemi bulup denizlere açılmak. Selkirk de ömrünü denizlerde geçirme fikrine kendini öylesine kaptırdı ki sonunda, güney denizlerine yelken açan korsan gemilerinden birine kapağı atmaya başardı. İçinde bulunduğu *Cinque Ports* adlı korsan gemisinin rotası Pasifik’ti.

Cinque Ports, Pasifik’te günlerce yol aldıktan sonra, koca okyanusun ortasında bir başka korsan gemisiyle karşılaştı. Korsanlığın en civcivli döneminde, beklenmedik bir durum değildi bu. Tahmin edileceği üzere iki gemi arasında çatışma çıktı. *Cinque Ports*’un çatıştığı gemiye okyanus avcılarının korkulu rüyası meşhur korsan William Dampier komuta ediyordu. Çatışma büyüyünce *Cinque Ports* yenilgiyi kabul edip olay mahallinden ayrılarak su ve yiyecek ikmali yapmak için bir adaya yanaştı.

Bu arada Selkirk, geminin daha fazla dayanamayıp sulara gömüleceğini düşünüyor, hatta aslında buna, yola çıktıkları andan beri inanıyordu. Sonunda karadaki uyumsuz kişiliği suda da ortaya çıkan Selkirk, çenesini kapalı tutamadı ve mürettebatı “Ya gemi

14 klasik eserin doęuř öyküsü...

Klasikler henüz yaşama acemisi olan bizlere büyük keşiflerin kapılarını açan yapıtlardır. Kahramanıyla tek yürek; heyecanla, öfkeyle, acıyla, sevinçle, umutla yol alırken taraf olup, yargılayıp, hak verip, nihayetinde “edenin bulacağı” o anı dört gözle beklediğimiz bir serüvendir deneyimlediğimiz.

Bazen okuruna yaşattığının bir benzeri gelir bir yapıtın başına. Yaratım sürecinde bir sıçramayla yazılır tüm hikâyesi. Bazen de ilginç bir ayrıntıda gizlidir kaderi. Bir klasiğın yaratıcısına ilham olan ayrıntıyı öğrenmekse bir klasikle tanışmanın, onu farklı bir gözle yeniden okumanın fitilini ateşleyebilir.

“Çaloğlu, Arkabahçe adlı eserinde, dünyaca tanınan on dört ünlü eserin pek bilinmeyen, bazıları okuyucuları hayrete düşürecek olan dünyaya geliş öykülerini anlatıyor. Kolayına görülmeyen, henüz kamuya açılmamış arkahahçeleri görmek isteyenlerin ufuklarını zengin bakış açısıyla genişletiyor.”

ÜSTÜN DÖKMEN

www.remzi.com.tr

ISBN 978-975-14-2000-8

9 789751 420008